

El matrimoni forçat:
**Dones diverses,
lluites compartides**

El matrimoni forçat: Dones diverses, lluites compartides

Document elaborat per:

Amb la participació de:
Agència regional de Desenvolupament de Kolda
Plataforma Regional de Dones de Kolda
i molt especialment les dones participants en el taller.

Per a ser fidels a aquest objectiu, el present document ha estat validat per les participants, de manera que la perspectiva aportada sigui coherent amb l'exposat al llarg de les jornades.

Il·lustració de portada i disseny:
Maraki

Finançat per:

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

ÍNDIX DE CONTINGUTS

- INTRODUCCIÓ	4
- ANTECEDENTS	4
- <i>DONES DIVERSES, LLUITES COMPARTIDES.</i>	5
JORNADES DE TREBALL PER A LA LLUITA CONTRA EL MATRIMONI FORÇAT	
- Participants	6
- Punts de partida	6
- DISCUSSIÓ DELS ELEMENTS CLAU	8
- Què s'entén per Matrimoni Forçat? Reflexió crítica sobre les definicions d'organismes internacionals	8
- Què NO és Matrimoni forçat?	10
- Reconstrucció i re-definició consensuada del Matrimoni Forçat	10
- Reflexions sobre els aspectes legals entorn el Matrimoni Forçat	10
- Causes del Matrimoni Forçat	12
- RECOMANACIONS	13
- Línies d'acció	13
- Missatges	15
- FONTS CONSULTADES	16
- Legislació internacional	16
- Altres documents	16

INTRODUCCIÓ

Recentment, s'ha difós entre els mitjans de comunicació l'èxit obtingut pel documental *Sonita*, guanyador del premi del públic al Festival Internacional de Documentals d'Amsterdam, Sundance i, també, a Madrid¹. El documental narra la vida de Sonita Alizadehna, jove afganesa que va fugir a l'Iran sent una nena per evitar que la casessin amb un desconegut i allí va aprendre a rapejar. Ara, des dels Estats Units utilitza el *hip hop* com a mitjà de lluita i denúncia contra els matrimonis forçats, fenomen social que certament està a l'ordre del dia.

De fet, organitzacions pro drets humans es fan ressò de la lluita contra aquesta pràctica que coarta les llibertats i drets humans. Per exemple, Amnistia Internacional ha publicat aquest 2016 un informe sobre Burkina Faso en el que s'indica que el matrimoni forçat i precoç afecta a milers de nenes de no més de 13 anys, declarant que en algunes regions, més del 50% de noies estan casades abans dels 18 anys². Implicant principalment la vida de milers de dones, cada any 15 milions de nenes menors són enviades en matrimoni, com mostren molts testimonis³.

Davant d'aquest context, i davant d'una pràctica que socialment es veu amagada per causes molt diverses, com per exemple, l'estigma o l'amenaça, s'esdevé necessari fer una aproximació que aportí les claus necessàries per a comprendre el fenomen, més enllà dels prejudicis i des d'un punt de vista allunyat de l'etnocentrisme, per tal de reunir els elements que permetin construir unes eines i estratègies per a la denúncia i la lluita contra el matrimoni forçat, tot posant en valor una perspectiva multicultural i, alhora, femenina i feminista.

ANTECEDENTS

Des de la Xarxa de Consum Solidari (XCS), en col·laboració amb el CEA (Centre d'Estudis Africans i Interculturals), es van plantejar unes jornades de treball per debatre al voltant del matrimoni forçat, emmarcades dins del projecte de la XCS "Garantir el dret a una vida lliure de violència de gènere per les dones de la regió de Kolda (Senegal)", finançat per l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD).

El projecte incideix, principalment, en dotar les dones i les organitzacions de dones d'aquesta regió dels instruments necessaris per a que siguin coneixedores dels seus drets, així com l'enfortiment de les seves organitzacions i electes locals per tal que defensin aquests drets davant les instàncies públiques i de decisió política. Aquestes accions estan principalment dirigides a conscienciar sobre com el matrimoni forçat, una pràctica estesa a la regió senegalesa de Kolda, vulnera els seus drets i és una expressió més de violència contra les dones.

Més enllà de les activitats previstes a Senegal, el projecte ha previst accions d'incidència a Catalunya, i és concretament en aquest context on s'emmarquen les Jornades de treball, organitzades per la Xarxa de Consum Solidari, amb la col·laboració del CEA (Centre d'Estudis Africans i Interculturals). Aquestes jornades, en un format de Workshop, es van plantejar com a punt de trobada de veus femenines d'orígens distints, en un marc de treball tranquil i en confiança per tal que les dones de diferents col·lectius compartissin les seves experiències en relació a la pràctica del matrimoni forçat, intentant, en l'exercici, arribar a accions de consens per la seva eradicació.

1 Veure: http://www.eldiario.es/andalucia/Sonita-matrimonio-forzado-sentir-animal_0_483302848.html, <https://www.diagonalperiodico.net/culturas/30353-documenta-madrid-2016-cronica-palmares.html>

2 Coerced And Denied Forced Marriages And Barriers To Contraception In Burkina Faso (<https://doc.es.amnesty.org/cgi-bin/ai/BRSCGI.exe/AFR-6038512016ENGLISH%20index?CMD=VEROBJ&MLKOB=35197662828>), consultat el 19 de maig de 2016.

3 <http://www.girlsnotbrides.org/girls-voices/>. Tal com indica un informe de l'ONG Plan International, el matrimoni forçat i infantil és un fenomen global. Les estadístiques més recents estimen que un terç de les nenes del món es casa abans dels 18 anys, i una sobre nou abans del 15 anys. (Veure informe de 2014: http://www.planbelgique.be/sites/default/files/user_uploads/plan_hiva_cfmreport_fr_web_0.pdf)

És així que el present document constitueix l'objectiu final de les Jornades: la materialització d'aquesta experiència d'intercanvi i de debat d'unes **Dones Divereses** i amb **Lluites Compartides**, esdevenint una eina que hauria de ser de referència per tots els actors socials i institucionals implicats en la lluita contra el Matrimoni Forçat i la defensa dels drets humans en general, fent arribar tot un conjunt de recomanacions a nivell de Catalunya i que aquestes es tinguin en compte en les diferents polítiques tant de gènere com de cooperació. Es tracta, per tant, d'un instrument d'anàlisi de la pràctica del Matrimoni Forçat, basat en les conclusions de les Jornades, fruit del consens i l'esforç en oferir recomanacions per unes estratègies d'acció sorgides de les veus de les pròpies dones.

DONES DIVERSES, LLUITES COMPARTIDES. JORNADA DE TREBALL PER A LA LLUITA CONTRA EL MATRIMONI FORÇAT

QUÈ

Les Jornades es van configurar com unes sessions de treball intern, per tal de mantenir un clima de discussió adequat i íntim que permetés arribar a posicions d'acord i consens en relació a la pràctica del matrimoni forçat, posant en comú estratègies per a la seva eradicació.

QUAN

Les Jornades es van celebrar el 13 i 14 d'abril de 2016 a La Fede (C/Tàpies, 1-3, Barcelona).

COM

Les Jornades de Treball es desenvoluparen a mode de *Focus Group*, posant èmfasi en la interacció grupal, esdevenint una ocasió per a què les participants aprenguin les unes de les altres, en un context permissiu i de llibertat d'expressió. Per a poder mantenir aquest clima interactiu, es va optar per combinar el debat amb dinàmiques de grup i treball participatiu per parelles, utilitzant materials diversos que permetessin la col·laboració directa de les dones presents a les Jornades.

Durant el taller del 13 i 14 d'abril de 2016: procés de coconstrucció de conclusions.

QUI

Es va poder comptar amb la presència de dues dones vingudes directament de Senegal i vinculades al projecte de la XCS “Garantir el dret a una vida lliure de violència de gènere per les dones de la regió de Kolda (Senegal)”, així com d’altres dones d’origen cultural i nacional diferent que viuen a Catalunya.

PER QUÈ

Vista l’alta prevalença de la pràctica del matrimoni forçat arreu del món, és necessari oferir recomanacions que garanteixin el dret a una vida lliure de violència de gènere i que siguin útils per a tots els actors socials implicats en la lluita contra aquesta pràctica. És primordial treure a la llum la perspectiva de les mateixes dones, i generar un document de recomanacions i bones pràctiques des de l’experiència i vivència de les participants, i així poder mantenir una perspectiva respectuosa, allunyada de l’etnocentrisme i els estereotips i valorant la riquesa de la diversitat cultural.

PARTICIPANTS⁴

Representant Senegal – Dakar

Sociòloga, Coordinadora projectes de la Réseau Siggil Jigen, ONG que treballa en el camp de la promoció i protecció dels drets de la dona al Senegal.

Representant Senegal – Kolda

Presidenta de la Plataforma de Dones de Kolda, Aquesta plataforma pretén arribar a totes les associacions de dones de la regió per a què tinguin accés a espais de presa de decisions.

Representant Senegal – Catalunya

Membre de l’Associació de Dones Immigrants Subsaharianes ADIS, membre de la Coordinadora de Associacions Senegaleses de Catalunya. Integradora social, mediadora intercultural i Agent comunitari de

Salut. Activista dels DDHH, i vinculada a projectes de prevenció de la Mutilació Genital Femenina.

Representant Gambia - Catalunya

Nascuda a Catalunya, i filla d’una família gambiana que va arribar a Catalunya fa 25 anys. Actualment és estudiant universitària a Barcelona, però també està vinculada a les associacions de dones gambianes de La Garrotxa.

Representant Pakistan – Catalunya

D’origen pakistanès, va arribar a Barcelona molt jove. És integradora social i mediadora sociosanitària. És membre del Centre Islàmic Cultural Minhaj ul-Quran (“Camí de la Pau”), a més d’impli-car-se en els col·lectius de dones pakistaneses de Barcelona.

Representant Índia - Catalunya

Economista nascuda a l’Índia, però des de fa 20 anys viu a Barcelona. És formadora intercultural (projectes a Casa Àsia) i consultora, i està especialitzada en protocol de negocis a l’Índia. També realitza rutes culturals de l’Índia a Barcelona, fa classes de matemàtiques vèdiques, d’hindi i de cultura índia en general, i ha estat involucrada en workshops que tracten temes de gènere al seu país.

PUNTS DE PARTIDA

El present document pretén aportar una visió global sobre el **Matrimoni Forçat** atès que les diverses formes que pot prendre (l’esclavitud, la tracta de persones o el sororat i levirat -en cas de viudetat-) requeririen una anàlisi profunda i contextual de la pràctica en concret.

El Matrimoni Forçat afecta en la gran majoria de casos a **dones** joves i nenes, encara que hi ha casos d’**homes** joves i nens que es veuen obligats a casar-se⁵. Però certament, informes diversos

⁴ Seguint amb el clima de confiança generat al llarg de les Jornades, presentem les participants mantenint el seu anonim, si bé, exposem alguna dada rellevant de la seva trajectòria per tal de comprendre el mapa d’intervencions diverses que van alimentar les sessions.

⁵ Les estadístiques de la La Forced Marriage Unit (FMU), del Govern del Regne Unit, publica estadístiques pròpies del 2015: es constata que el 80% dels casos detectats i atesos van afectar a dones amb un 20% restant corresponent a homes víctimes de matrimonis forçats. Si bé l’objectiu del present informe és tractar la pràctica del Matrimoni Forçat des de la veu femenina, per tal de visibilitzar-la i posant de manifest les altes prevalences entre les dones, cert és que no es pot obviar que ens trobem davant d’un percentatge rellevant. Així, cal pensar que part dels elements determinants del matrimoni forçat no només afecten a les dones, però també als homes. Amb tot, l’anàlisi del matrimoni forçat entre els homes requeriria d’un altre enfocament i anàlisi derivat d’un bon diagnòstic.

destaquen una afectació més alta i intensa entre la població femenina⁶.

Les **estadístiques fiables** sobre el matrimoni forçat són **difícils** de trobar atès que aquests es donen de manera no oficial i, a més, indocumentada. A més, la resistència de les víctimes a parlar-ne planteja un altre obstacle per a l'obtenció de dades.

És habitual focalitzar el fenomen sobre el matrimoni precoç, i en ocasions usant els termes de manera indistinta. Amb tot, el **matrimoni infantil** ha constituït un focus rellevant d'atenció en el grup de treball precisament per les conseqüències problemàtiques que genera a molts nivells i en un sector de població eminentment femení.

Es considera que el **Matrimoni Forçat i Precoç** entre la població infantil es dona quan un o els dos cònjuges són menors d'edat, per **sota dels 18 anys**⁷.

Convé subratllar, però, que l'atenció sobre el matrimoni precoç i/o infantil i el seu abordatge resulta **ambivalent**, considerant que l'edat mínima per contraure matrimoni l'estableix la legislació estatal⁸. És així que cal recordar que a **Espanya l'edat mínima per casar-se és als 16 anys**, seguint la mitjana europea, on les edats mínimes determinades per països varien entre 14 anys (p.ex. Itàlia i Alemanya) i 18 anys (p.ex. Malta)⁹.

El Matrimoni Forçat és un **fenomen global** i no associat a comunitats culturals o grups religiosos concrets. Diversos informes i articles¹⁰, presenten el Matrimoni Forçat com a pràctica present a diverses zones d'Àfrica, Àsia, i en algunes parts d'Amèrica Llatina i Europa de l'Est. Si bé, també es detecten casos a Europa¹¹ i Espanya.

El 2013, a **Catalunya** els Mossos d'Esquadra van comptabilitzar 15 casos de nenes menors de 18 anys víctimes de matrimonis forçats i 11 dones, casos registrats com a formes de violència de gènere d'acord amb la Llei catalana 5/2008 sobre el dret de les dones a eradicar la violència masclista¹².

6 Veure informe d'UNICEF "Early Marriage: A Harmful Traditional Practice", de 2009 (http://www.unicef.org/publications/files/Early_Marriage_12_lo.pdf). També informe de Cheryl Thomas per les NNUU, "Forced And Early Marriage: A Focus On Central and Eastern Europe and Former Soviet Union Countries with Selected Laws From Other Countries", també de 2009.

7 Veure el document sobre matrimonis forçats del Programa de Seguretat contra la Violència Masclista, del Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya (2009), i el Protocol per a l'abordatge dels matrimonis forçats a la demarcació de Girona, establert pels departaments de Benestar Social i Família, Ensenyament, Interior i Salut, els Col·legis d'Advocats de Figueres i Girona, ens locals i comarcals i la Subdelegació del Govern a Girona (Generalitat de Catalunya, 2014).

8 Tal i com determina la Convenció de Nacions Unides sobre el consentiment per al matrimoni, l'edat mínima per a contraure matrimoni i el registre dels matrimonis (<http://www.ohchr.org/SP/ProfessionalInterest/Pages/MinimumAgeForMarriage.aspx>).

9 Notícia El País, de 22 de Juliol de 2015: "Los menores de 16 años ya no podrán casarse en España" (http://politica.elpais.com/politica/2015/07/15/actualidad/1436947148_829261.html, consultat el 03/06/2016).

10 Veure treballs d'Alba Afageme, 2011; Noelia Igareda, 2013; i informe de Women Living Under Muslim Laws, de 2013 (<http://www.wluml.org/sites/wluml.org/files/UN%20report%20final.pdf>).

11 Alexia Sabbe, 2014.

12 Noelia Igareda, 2015.

DISCUSSIÓ DELS ELEMENTS CLAU

Què s'entén per Matrimoni Forçat? Reflexió crítica sobre les definicions d'organismes internacionals

Atès que la definició de Matrimoni Forçat pot ser problemàtica, i més aviat el que existeix és un acord entre diferents experts i institucions al respecte, s'ha partit de certs principis i preceptes fruit de Convenis i Declaracions universals amb els quals treballar sobre la relació entre el Matrimoni, Drets i Llibertats.

Art.16. Declaració dels Drets Humans - Nacions Unides

Els homes i les dones, a partir de l'edat núbil, tenen dret, sense cap restricció per motius de raça, nacionalitat o religió, a casar-se i a fundar una família. Gaudiran de drets iguals pel que fa al casament, durant el matrimoni i en la seva dissolució.

Només mitjançant el lliure i ple consentiment dels futurs esposos, es podrà contraure matrimoni.

Art.1. Convenció sobre els Drets de l'Infant - UNICEF

Per als efectes de la present Convenció, s'entén per infant tot ésser humà menor de divuit anys d'edat, llevat que, en virtut de la llei que li sigui aplicable, hagi arribat abans a la majoria d'edat.

Partint d'aquests preceptes, el debat gira entorn a aspectes que es donen per suposats en aquests principis "universals", així com sobre punts de desacord o bé sorprenents. Els elements a destacar i que s'haurien de tenir en compte es detallen de la següent manera:

Distància respecte la realitat

Edat com a element definitori i preventiu real

- Els homes acostumen a ser més grans que les dones.
- L'edat fèrtil pot ser determinant en el cas de les dones.
- Les dones adultes també poden patir matrimonis forçats.

El consentiment és relatiu

- Existència de pressions socials i familiars.
- Acceptació de dots.
- Influència de grups ètnics o castes.
- Pressió psicològica.

La igualtat entre homes i dones és inexistent

- Els homes i les dones no tenen el mateix valor.
- En general, les dones tenen poques opcions.
- Les conseqüències de no acceptar casar-se són més negatives per les dones, a causa d'amenaçes i risc d'aïllament.

La lliure decisió de la dona és una falsa realitat

En relació a aquest mapa d'idees reflexives i observacions, es destaca una llunyania entre la vida quotidiana i els principis que haurien de regir la vida matrimonial. Amb tot, s'ha qüestionat aquesta contraposició i s'ha incidit sobre certes idees

preconcebudes, generant més punts sobre els que reflexionar:

- Els principis universals de defensa dels Drets Humans **no prevenen** el Matrimoni Forçat, malgrat definir una majoria d'edat.
- El concepte “**d'edat núbil**” és abstracte, i deixa lloc a **interpretacions subjectives**.
- Els **Estats regulen l'edat** per al matrimoni, i en molts casos no hi ha **correspondència** amb aquests principis universals de protecció dels drets, especialment dels infants.
- La capacitat pel **consentiment** i la **lliure decisió** es constata com un dret primordial (**sigui quina sigui l'edat** de les persones que l'exerceixin).
- És important identificar les **relacions de poder** presents en els matrimonis forçats, exercides a través de figures d'autoritat religiosa, comunitària o familiar.
- Es considera que la **Llei**, com a marc legal de prevenció, és necessària però **no suficient**.
- Les Lleis estatals es topen amb **obstacles** culturals i/o religiosos.
- Existeix una **majoria d'edat social** determinada per múltiples factors (més enllà de la majoria d'edat determinada per la convenció dels drets dels infants).
- Les nenes que segueixen una **vida escolar** desenvolupen més **capacitat de decisió**.
- La **plena llibertat** resulta un aspecte **qüestionable**, ja que en moltes ocasions els cònjuges han de demanar permís i vistiplau a les famílies.

! L'**Edat** com a element preventiu en l'abordament del Matrimoni Forçat ha resultat ser un element de gran **complexitat** i controvertit entre les participants. Malgrat existir un consens general en què el matrimoni infantil és un abús i no és consentit, en tant que forma de matrimoni forçat, determinar una edat de manera universal no garanteix una decisió per al matrimoni basada en la llibertat plena.

! Tant el concepte “d'edat núbil” com la proposició “llevat que, en virtut de la llei que li sigui aplicable, hagi arribat abans a la majoria d'edat” –ambdós components dels articles anteriorment citats– es reconeixen com a **abstractes i poc clars**. Obren la porta a perpetuar **limitacions d'edat desiguals entre dones i homes**, ja presents en molts textos legals.

! No s'ha vist clar el fet de **concretar una edat** a partir de la qual s'asseguri consentiment en el matrimoni. Tanmateix, cal considerar que en països amb esperances de vida curtes, la majoria d'edat social pot ser establerta per sota de la presentada a la Declaració Universal dels Drets dels Infants. Així, el vincle entre una maduresa mental que permeti un consentiment lliure i la majoria d'edat fixada en els 18 anys **no és tant evident**.

! Sigui com sigui, l'edat adulta en els 18 anys no resulta un element suficientment operatiu per determinar el grau de llibertat i consentiment en relació al matrimoni, atenent que el **matrimoni sota coacció és una violació dels drets de les dones sigui quina sigui l'edat en que succeeixi**.

! Un altre element que ha sortit a la llum arrel de la concepció d'**individualisme** que emana dels preceptes anteriors, és el “matrimoni per amor” (o a la occidental), que es posa clarament en dubte. En moltes comunitats el **valor de la família i la col·lectivitat** són fonamentals, i la presa de decisions es basa en la premissa del respecte pels valors familiars i comunitaris, per sobre dels ideals de l'individualisme.

! Es considera crític **entendre la situació i les condicions en que es contrau matrimoni**, per tal de determinar si és forçat o no, tot realitzant un exercici de comprensió del context cultural i religiós en que es doni i evitar caure en diagnòstics erronis. També s'ha posat èmfasi en un bon anàlisi de les circumstàncies en situació migratòria, on es reconeix entre les dones l'alt risc d'aïllament que impliqui l'acceptació de matrimonis no desitjats.

Què NO és Matrimoni forçat?

Matrimoni pactat o concertat: les dues parts acorden l'assistència dels pares o una tercera part (com una matrona) en identificar l'esposa o l'espòs. Els cònjuges hi estan d'acord i es casen per la seva pròpia voluntat. Se'n desprèn un sentit d'acompanyament en el pas cap al matrimoni, estès com una institució reguladora de la vida adulta i de la vida sexual.

Matrimoni de conveniència o simulat: les dues parts acorden la unió matrimonial, si bé la finalitat és contrària a la concepció occidental actual de la institució matrimonial (que presuposa una relació amorosa com a pilar fo-

nemental). Amb tot, constitueix una pràctica perseguida legalment.

Reconstrucció i re-definició consensuada del Matrimoni Forçat

El resultat de la posada en comú i intercanvi d'idees és la següent definició de Matrimoni Forçat, fruit del consens i del diàleg entre veus diferents, i aquí rau el seu valor afegit:

Matrimoni Forçat

Unió entre dues persones, sense l'acord ni el consentiment lliure d'almenys una d'elles, i que es dona sota pressió, exercida habitualment per terceres persones que no consulten les seves idees ni desitjos. Aquesta unió constitueix una limitació per al desenvolupament personal i psicosocial de la dona, i no s'ha de dur a terme en cap cas.

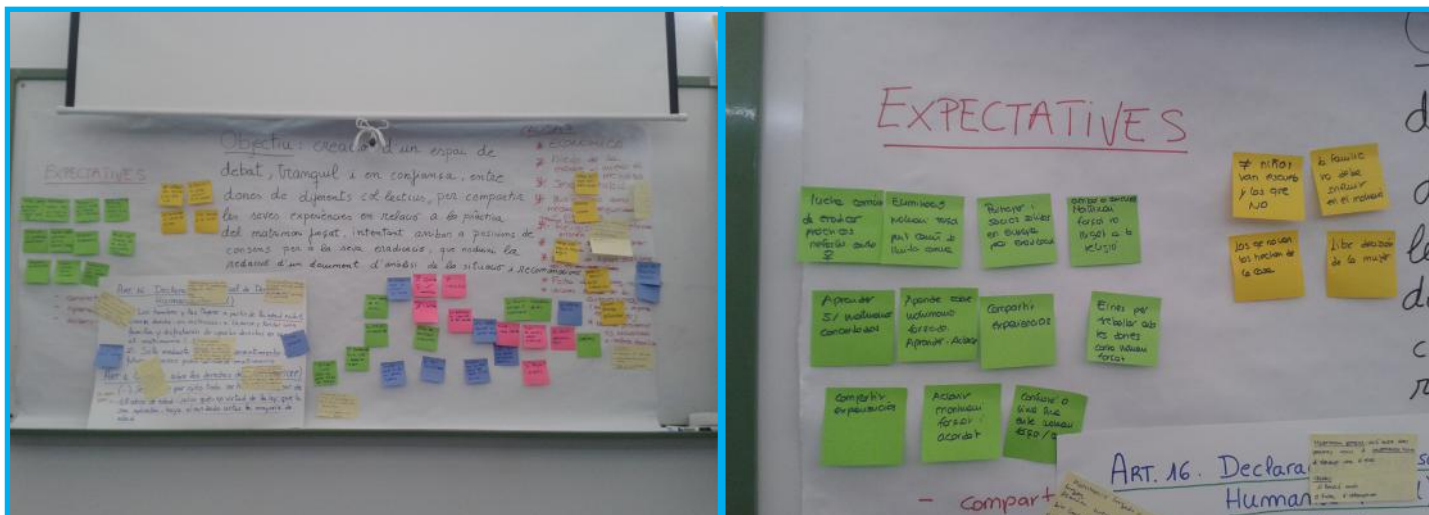
Reflexions sobre els aspectes legals entorn el Matrimoni Forçat

El punt de vista sobre el **diagnòstic** del matrimoni forçat incideix sobre els instruments jurídics de resposta legal, que es poden combinar (lleis migratòries, legislació civil o penal...). Fruit d'una sessió de discussió¹³ entorn els aspectes legals que embolcallen el Matrimoni Forçat, se sintetitzen les idees tractades per tal de comprendre els punts de vista de les participants i que, de fet, resulten de la **reflexió crítica** sobre la perspectiva que es desprèn de la llei aplicable en aquests casos.

ÉS NECESSARI FIXAR UNA EDAT PEL MATRIMONI?

Es clarifiquen els dubtes sobre la proposició “llevat que, en virtut de la llei que li sigui aplicable, hagi arribat abans a la majoria d'edat”. En base a la

13 Es va considerar interessant introduir una sessió de debat especial, dedicada a qüestions legals vinculades al Matrimoni Forçat, per a comprendre les perspectives i com les formes d'abordar-lo a nivell legal, en contrast amb el que succeeix a nivell social i comunitari. Per aquesta sessió es va comptar amb una representant de l'Associació de Dones Juristes de Catalunya.

Durant el taller del 13 i 14 d'abril de 2016

interpretació dels països europeus sobre el punt de la Convenció pel Dret dels Infants en relació al matrimoni, aquesta excepció es refereix als 16 anys, sota autorització paterna. A Espanya, entre 14 i 16 anys amb autorització d'un jutge.

Es dona per entès que a partir de 16 anys un individu ha arribat al punt de maduresa suficient per a establir relacions sexuals **consentides**, a més de ser capaç de prendre decisions lliures i conseqüents.

La **Llei ha de fixar una edat**, per tal de prevenir matrimonis sense consentiment. El principi de convivència fa necessari fixar una edat adequada sobre el matrimoni, sobre la base d'un acord social.

El fet de fixar una edat també pretén **regular** l'embaràs precoç i les complicacions a la salut que se'n poden derivar.

LA LLEI I LA SEVA APLICACIÓ, ÉS FACTIBLE?

Europa posa el pes en la legislació, si bé és necessari que **s'acompanyi d'accions d'empoderament** a les famílies i, més concretament, a les dones, per tal que sigui operativa.

En el cas de **Catalunya**, existeix una Llei específica contra la violència masclista (que no té repercussió sobre el Codi Penal), que inclou el matrimoni forçat com a forma de violència de gènere, contemplat més enllà de l'àmbit familiar. Davant d'un cas de matrimoni forçat, quan la víctima és

menor d'edat, les persones adultes del seu entorn estan obligades a denunciar; en cas que sigui major d'edat, només pot ser la víctima la part denunciante.

El delictes de Matrimoni Forçat també abasta els casos de viatge i no retorn. A més, es poden perseguir **fora del país** a tots aquells ciutadans i/o residents de l'estat, sigui quina sigui la seva nacionalitat, que pactin un matrimoni a l'estranger o estiguin sota sospita de forçar un matrimoni.

QUINES ACCIONS ES FAN I QUINA ÉS LA RESPOSTA LEGAL DAVANT EL MATRIMONI FORÇAT A EUROPA?

La perspectiva legal adoptada per alguns països estableix que **la denúncia**, a més d'**estigmatitzar**, sembla no ser suficientment útil. Així, s'aposta per un desplegament de **serveis socials** que permetin demanar ajuda quan una noia es trobi en aquesta situació, sense necessitat de denunciar, per exemple, a la família. Per exemple, al Regne Unit, existeix el Jutge de família que ofereix ajuda sense necessitat de denúncia penal, desplegant tot un sistema de **mediació social**.

La legislació catalana, considerant el marc de violència masclista, també activa tot un **protocol** que implica als Mossos d'Esquadra, als serveis socials, etc.

De cara a la víctima, un sistema com aquest pot **facilitar la cerca d'ajuda**, evitant que la família ho visqui com a una denúncia de tipus penal. Amb tot, entre les participants **no és tant**

evident que les famílies i les víctimes ho **visquin positivament**.

S'exposa el cas de Girona, en què un grup de dones que ha aconseguit evitar els Matrimonis Forçats s'ha convertit en **referent positiu** que, després d'haver cercat ajuda, ha tingut una vida positiva, més enllà del risc d'exclusió de l'entorn familiar.

! El Matrimoni Forçat no és permès per **cap religió**. **Tampoc** és l'expressió d'una **realitat cultural**: es tracta d'una violació de drets humans.

! El Matrimoni Forçat és una **forma de control** de la dona i constitueix una forma de **violència de gènere**.

Causes del Matrimoni Forçat

Per tal de lluitar contra el Matrimoni Forçat, és primordial realitzar un bon **diagnòstic** dels casos detectats.

Família

- Por al rebuig
- Transmissió de valors culturals tradicionals
- Educació en valors de la dona com a subjecte infravalorat
- Sexe com a tabú
- Violència intrafamiliar

Comunitat

- Autoritats comunitàries
- Autoritats religioses i la interpretació dels preceptes religiosos
- Valors socials i ideals de gènere desiguals
- Poligàmia

Lleis / Estat

- Manca de suport institucional
- Mecanismes de prevenció no desplegats ni establerts
- Lleis que promouen la desigualtat
- No aplicació de la legislació

Situació socioeconòmica

- Context de pobresa
- Manca d'alternatives per les dones
- Baix nivell educatiu entre la població femenina

Les causes o determinants tal i com els han exposat les participants es poden classificar en base a aquests quatre àmbits, de naturalesa diversa. Aquesta classificació, però, **no** ha de fer pensar que són determinants que **actuen per separat**: en el fons, aquests àmbits es solapen de manera que no és tan fàcil separar certes causes.

Altrament, aquestes causes també poden analitzar-se sobre la perspectiva de l'**origen des del que incideixen**. Així, prenent de referència el subjecte femení com a víctima del matrimoni forçat, es podria parlar de

- **Causas endògenes**: El sistema de valors incorporats basats en codis d'honor i respecte per les tradicions i costums locals, així com valors vinculats a la orientació sexual, es poden traduir en pressions provinents de la família i de l'entorn social directe, significat una actuació des de "dins" cap a "fora".

- **Causas exògenes**: Amb una actuació de "fora" cap a "dins", les circumstàncies socio-econòmiques, que al seu torn poden estar vinculats a baixos índexs educatius, i la manca de suport institucional i la manca de mecanismes de prevenció de la violència contra la dona, així com el sistema legal desigual, actuen com a facilitadors del Matrimoni forçat.

! Durant el debat, les participants van detectar, també, l'existència del **matrimoni forçat com a estratègia de protecció**. D'aquesta manera, en situacions de violència familiar extrema, les nenes (joves o adultes) acceptarien casar-se amb l'objectiu de fugir de la llar paterna. S'associa a la manca d'alternatives que les dones sofreixen en relació a la presa de decisions sobre la seva vida.

! Es va voler deixar clar que tota religió condemna el matrimoni forçat, i va haver una opinió unànime sobre **Pestigma que pesa sobre certes religions** a l'hora d'abordar el Matrimoni Forçat com a pràctica de coerció de llibertats. Tanmateix, es reconeix que són les males interpretacions o interpretacions subjectives dels cànons religiosos les que condueixen a fomentar pràctiques que atempten contra els drets i llibertats dels individus, especialment de les dones. Així, més aviat caldria **identificar les relacions de poder** que s'exerceixen sobre les dones, tot controlant aspectes diversos de la seva vida (com la sexualitat i el matrimoni).

! En general les causes i determinants identificats es relacionen directament amb un **sistema de valors** que prioritza els drets, la independència i l'autonomia dels homes, en detriment de les dones. Així, la discriminació i desigualtat basada en el gènere resulta la base de totes les situacions que determinen la contracció de matrimonis forçats, per exemple, en la vida educativa, en l'edat legal pel matrimoni determinada pels estats, l'infravaloració social atorgada a la dona; o la manca d'alternatives més enllà de l'àmbit domèstic. En resum, les participants van acordar que, definitivament, el **patriarcat** com forma d'organització social latent a la societat constitueix un eix transversal de moltes de les circumstàncies anteriorment identificades.

RECOMANACIONS

Línies d'acció

Les estratègies proposades i compartides s'han transformat en recomanacions i bones pràctiques que siguin **útils per tots els actors socials** que treballin per a l'eradicació del matrimoni forçat, tant en **àmbit comunitari** com en **àmbit internacional**. Aquestes recomanacions es classifiquen en diferents línies d'acció i a diferents nivells:

MEDIACIÓ

Es veu necessari i fonamental potenciar la mediació com a estratègia de prevenció i lluita contra el matrimoni forçat.

- Crear **equips de mediació** que incorporin persones (tècnics o altres figures) de la pròpia comunitat i representin tot l'espectre poblacional comunitari i familiar (**homes, dones, joves i adults**) per a accedir a les famílies.
- Fomentar la incorporació de la població masculina i autoritats culturals comunitàries i religioses per a facilitar **l'enllaç amb la pròpia comunitat i les famílies**.
- Incorporar persones de la comunitat, sigui en **context de migració o en països d'origen**, en els grups de treball de mediació, per tal d'establir un enllaç vàlid entre les famílies i les autoritats administratives.
- Programar activitats de treball amb famílies (pares, mares, fills i filles) a través **d'associacions culturals** per part dels agents mediadors.
- A Catalunya, es proposen sortides culturals dirigides a famílies nouvingudes i dutes a terme per persones de la mateixa comunitat, amb l'objectiu de crear un **clima còmode** per a tractar temàtiques delicades, com és el cas del matrimoni forçat.
- Fomentar activitats dirigides a **mares i noies** (trobades i sessions de debat), juntament amb altres professionals dels serveis socials com a via d'intervenció.
- Realitzar trobades **d'intercanvi d'experiències** entre diferents sectors de població i **d'orígens diversos**, que incorpori la presència d'homes i dones per igual.

SENSIBILITZACIÓ

Es detecta una poca presència de campanyes de sensibilització contra el Matrimoni forçat i altres formes de coerció de llibertats, a més d'una manca de coneixement sobre la legalitat al respecte.

– Crear campanyes de sensibilització a través dels **mitjans de comunicació** (televisió, ràdio, internet), **fent públics** casos concrets de matrimonis forçats i les seves conseqüències negatives.

– Fer campanyes de **difusió** de la legalitat internacional i estatal, a més de les **conseqüències legals** de forçar matrimonis en contra de la voluntat dels cònjuges.

– **Difondre les oportunitats** que la legalitat estatal ofereix a les dones per a protegir-se del risc de caure en matrimoni forçat.

– Fomentar campanyes i activitats de difusió de les **conseqüències sobre la salut de les nenes**, en situació de matrimoni forçat i precoç, dirigides a les famílies.

– Realitzar activitats de difusió sobre la importància de **l'educació com a estratègia d'autonomia i independència econòmica**.

– Fer campanyes de prevenció dels matrimonis forçats basades en la **perspectiva de la violència de gènere, evitant** categoritzar-ho com un problema religiós, d'identitat cultural, o fruit de la migració que **estigmatitzi** a comunitats d'orígens culturals diversos.

– Reflexionar sobre el públic objectiu d'aquestes campanyes, i no obviar la importància que aquestes accions de sensibilització també vagin dirigides a la **població masculina**.

EDUCACIÓ

En moltes comunitats, a Europa o altres països, s'identifiquen baixos índexs d'autoestima i un limitat accés a la educació (i casos d'abandonament escolar) entre la població femenina en situació de matrimoni forçat.

– Des de **l'escola primària**, treballar sobre el **gènere i la igualtat** de manera transversal, mitjançant activitats complementàries al currículum escolar establert.

– Des de **l'escola primària**, fomentar els **valors d'autonomia i autosuficiència de les dones**, i posar en valor la seva independència econòmica.

– Empoderar i reforçar capacitats mitjançant l'oferta de **taller pràctics** sobre oficis i treballs especialitzats, destinades a noies no escolaritzades o que no continuaran la vida acadèmica després dels 18 anys.

– Des d'institucions educatives i serveis socials, oferir **formació professional** dirigida a dones i valorar altres activitats locals (comerç, artesanía, etc.) com a oportunitats per a la independència econòmica.

– Difondre campanyes de sensibilització des de les diferents **institucions educatives**.

SUPORT INSTITUCIONAL

A nivell global, s'identifica una manca de suport institucional que defensi els Drets de les Dones i lluiti contra el Matrimoni Forçat.

– Establir **aliances nacionals i internacionals** de lluita contra el Matrimoni Forçat i altres pràctiques negatives contra la dona.

– Situar a **l'agenda política** l'establiment de **mecanismes** d'identificació, prevenció i intervenció de matrimonis forçats i altres pràctiques per part dels organismes de govern locals, nacionals i internacionals.

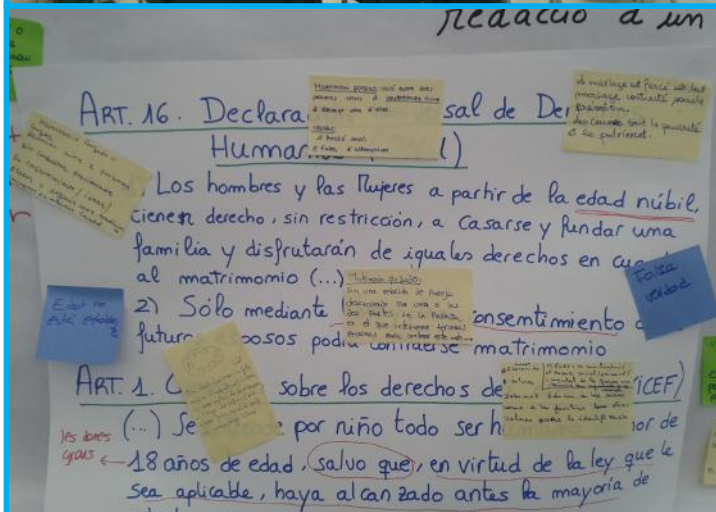
– Fer **seguiment** i treballar, per part dels organismes de govern locals, nacionals i internacionals, per a l'**aplicació** de la legislació internacional de manera igualitària en homes i dones.

– Potenciar la creació **d'associacions de suport** a les dones i víctimes de matrimonis forçats i altres violències.

– Reforçar i dotar de més **finançament** a aquestes associacions i ONG's que treballen per prevenir el Matrimoni Forçat i altres formes de violència masculista.

- Fomentar **espais de trobada** entre autoritats administratives, locals, comunitàries i religioses, a més de professionals de diferents àmbits (salut i educació).
- Situar a l'agenda política, com a mesura prioritària, la **creació de protocols** i serveis de **planificació familiar** que orientin a famílies i cònjuges potencials.
- Prioritzar mesures legals basades en la **mediació** i la coordinació de diferents **actors comunitaris**, més que en la denúncia penal.

! Les participants de **Senegal** van exposar la seva **experiència de lluita** contra el Matrimoni Forçat mitjançant la creació d'una associació de dones que, entre d'altres accions de sensibilització sobre la planificació familiar, actuen com a punt focal de recepció i tràmit de denúncies. Així, no és directament la víctima qui denuncia la situació davant la policia, sinó que l'acusació es tramita a través de l'associació. D'aquesta manera, ofereixen també acompanyament i consell a les dones en risc de contraure matrimoni en contra de la seva voluntat.

A dalt, taula rodona a Ca la Dona. A sota, durant el taller: coconstruint la definició de matrimoni forçat.

Missatges

A més d'aquestes línies d'acció suggerides per les participants en tant que estratègies de lluita contra el matrimoni forçat, es varen construir uns missatges conclusius, elaborats de manera consensuada i materialitzats en format de càpsules de vídeo per a facilitar la seva difusió:

**DONES DIVERSES,
LLUITES COMPARTIDES:
CONTRA EL MATRIMONI FORÇAT,
UNA EDUCACIÓ SENSE PREJUDICIS.**

**DONES DIVERSES,
LLUITES COMPARTIDES:
EL MATRIMONI FORÇAT,
UN FRE A LA LLIBERTAT.**

**DONES DIVERSES,
LLUITES COMPARTIDES:
EL MATRIMONI FORÇAT,
UNA RESPONSABILITAT GLOBAL
I DE TOTHOM.**

Fruit de les valoracions de les participants, i a mode de recomanació de les entitats coordinadores de les Jornades, volem concloure que per a un diagnòstic, intervenció i prevenció del **matrimoni forçat** i totes les formes de **violència masclista**, el treball basat en dinàmiques **participatives i d'intercanvi d'experiències**, des d'una perspectiva intercultural, és fonamental per tal de fomentar el **respecte** i el valor de la **diversitat cultural**.

FONTS CONSULTADES

Legislació internacional

- Declaració Universal dels Drets Humans de 1948 (Art.16).
- Convenció de Nacions Unides sobre el consentiment per al matrimoni, l'edat mínima per a contraure matrimoni i el registre dels matrimonis, de 1962 (Art. 1.1).
- Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, de les Nacions Unides de 1966 (Art. 23).
- Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona, de 1979.
- Convenció sobre els Drets de l'Infant, de 1989.
- Carta Africana sobre els Drets i el Benestar de l'Infant, de 1990.
- Declaració sobre l'eliminació de la violència contra la dona, de 1993.
- Resolució 1468 de l'Assemblea Parlamentària del Consell Europeu sobre matrimonis forçats i matrimonis infantils, de 2005.
- Protocol a la Carta Africana de Drets Humans i dels Pobles relatiu als drets de la dona a l'Àfrica, de 2003.
- Conveni del Consell d'Europa sobre la prevenció i lluita contra la violència contra les dones i la violència domèstica, de 2011.

Altres documents

- Alfageme, A. (2011) *Els matrimonis forçats*, [projecció visual] Projecte DAPHNE Segona conferència Transnacional. Palerm, 20 de desembre 2011.
- Amnesty International (2016) *Coerced And Denied Forced Marriages And Barriers To Contraception In Burkina Faso*, London: Amnesty International.
- Generalitat de Catalunya (2009). *Procediment de prevenció i atenció policial dels matrimonis forçats*. Barcelona: Programa de Seguretat contra la Violència Masclista.
- Generalitat de Catalunya (2014) *Protocol per a l'abordatge dels matrimonis forçats a la demarcació de Girona*. Girona: Comissió Institucional dels protocols d'actuació en casos de violència a la demarcació de Girona.
- HIVA-KU Leuven and Plan Belgique (2014) *Les mariages précoces et forcés: que fait la coopération au développement belge?*, Bruxelles: Plan Belgique.

- ICRW and Plan Asia (2012) *Asia Child Marriage Initiative: Summary of Research in Bangladesh, India and Nepal*, Bangkok: Plan Asia Regional Office.
- Igareda González, N (2013) “Debates sobre la autonomía y el consentimiento en los matrimonios forzados” en *Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, 47, 2013, 203-219.
- Igareda González, N. (2015) “El Problema de los Matrimonios Forzados como Violencia de Género”, *Oñati Socio-legal Series* [online], 5 (2), 613-624.
- Ordóñez Godino, A. (2014) *Un análisis sobre los matrimonios forzados: De la tradición a la ilegalidad*. Treball fi de grau. Tutora: Noelia Igareda González. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, Facultat de Dret.
- Plaja Viñas, T. (2014) *Exploració De La Intervenció En Els Matrimonis Forçats. El Cas De Banyoles*. Treball fi de grau. Tutor: Pere Cortada Hortalà. Girona: Universitat de Girona, Facultat d'Educació i Psicologia.
- Sabbe, A., Temmerman, M., Brems, E., Leye, E. (2014) “Forced marriage: an analysis of legislation and political measures in Europe” a Passas, N. (ed.) *Crime, law and social change*, Vol.21, nº1, 2014 , Dordrecht: Springer.
- Thomas, C. (2009) *Forced And Early Marriage: A Focus On Central and Eastern Europe and Former Soviet Union Countries with Selected Laws From Other Countries*, Addis Ababa: Expert Group Meeting on good practices in legislation to address harmful practices against women, UN Conference Centre, , Ethiopia, 25 to 28 May 2009.
- UNICEF (2009) *Early Marriage: A Harmful Traditional Practice*, New York, UNICEF.
- UNICEF (2014) *Ending Child Marriage: Progress and prospects*, New York, UNICEF.
- UNPFA (2012) *Marrying too Young*, New York, UNPFA.
- Women Living Under Muslim Laws (2013) *Child, Early and Forced Marriage: A Multi-Country Study. A Submission to the UN Office of the High Commissioner on Human Rights (OCHCR)*, London:WLUML.